

Fíggiarmálaráðharrin Kampmann gjørdi við stuttum millumbili tveir ferðir til Føroya at samráðast vegna donsku stjórnina, og tað eydnaðist at gera eina semju, sum kortini vísti seg ikki at vera nøkur semja: Tveir danskir læknar vóru settir fyrbils at avloysa Halvorsen, sum fór til Danmarkar, men eingin avgerð varð tikin um, at hann ikki skuldi koma aftur.

Í septembur 1955 var fundur í sjúkrahússtýrinum í Klaksvík um at seta tveir aðrar læknar fyrbils at loysa hinar fyrbilslæknar av. Í fylginum hesaferð var ríkisumboðsmaðurin, landslæknin og sjúkrahústjórin. Á veg av fundi omáttur til "Thorshavn", rendu teir seg í stóra mannfjöld, sum kringsetti teir, og teir vóru slignir og sparkaðir. Teir vóru fødir á lögverjustøðina, har teir sótu innibýrgdir alla náttina. Telefonsambandið var nú komið, og ríkisumboðsmaðurin hevði samband við skrivstovustjóra sín og forsætismálaráðharran, sum lovaði at senda figgiarmálaráðharran Kampmann aftur til Føroya at samráðast.

Í Keypmannahavn var borið skjótt at og longu kl. trý seinna partin stendur fregattin "Rolf Krake" til Føroya við 132 hermonnum og 32 lögverjumonnum við hundum umborð.

Kampmann kom við flogfari, og hann ástannaði, at tað var rætt, sum Elkær-Hansen hevði mett, at teir skuldu havt lopið á fyrru ferðina, tá ið "Parkeston" var í Føroyum. Men nú skuldi ikki himprast, segði Kampmann, og legði upp ráð saman við landsstýrinum, ríkisumboðsmanninum, fútanum og stjóranum á marinustøðini.

Lögverjumenninir fóru í land í Klaksvík við hundum sínum

"og der var ikke synderlig modstand", skriver Elkær-Hansen. Nu byrjædi drøgt kanningararbeiði og fleiri dómur vóru feldir.

At enda í viðgerðini av hesum máli nevni Elkær-Hansen ymsar vanligar orsakir til læknastriðið, men hann heldur, at Halvorsen sjálfur var høvuðsmaðurin aftan fyrri alt.

Hóast samtykt varð at byggja nýtt sjúkrahús í Klaksvík, fekk nýggi forsætisráðharrin H.C. Hansen eina kalda móttøku, tá ið hann vitjaði í Klaksvík summaríð 1956. Og blóðini skrivaðu, at vitjanin í Føroyum kundi ikki hava verið serliga væleydnað, tí sjálfvart javnaðarmenninir søgdu nei takk til døgurðan, sum forsætismálaráðharrin hevði boðið til, áðrenn hann fór niðuraftur.

Um Torstein Petersen. Elkær Hansen hevur litið gott at bera Torsteini Petersen. Í fleiri umfórur setir hann fram eina sera niðr-

Hans Hedtoft, forsætisráðharri og Niels Elkær-Hansen, ráðharrskrivari gjøgnumganga dagsins pappir á forsætisráðharrastovuni

andi og skaðafroa lýsing av formanni Fólkaflóksins. Longu á fyrstu Føroyaferð síni í 1948, sum áður er nevnd, hitti hann Torstein Petersen, sum helt eina "sera oforskammaða" røðu fyrri forsætisráðharranum í veitsluni í amtmansborgini, áðrenn hann fór avstaðaftur. Í røðuni fanst Torstein Petersen at danska Føroyapolitikkinn.

Í 1951 var Elkær-Hansen aftur í Føroyum, hesaferð sum limur í nevnd, sum skuldi kanna figgiarkreppuna í Føroyum. Tilvild ella ikki - eitt kvøldið, meðan Elkær-Hansen situr við búgvíð borð hjá Postmester Danielsen, berast boðini um standin í Sjóvinnubankanum í danska útvarpinum. Hann skrivar, at Torstein Petersen onkursvegna hevði "sneytað" seg fram til, hvar hann var, og lá og ringdi hann niður alt kvøldið - alt meiri uppøstur. Elkær-Hansen fjarritaði longu sama kvøld til forsætismálaráðsins um atburð Torsteins.

Dagin eftir bað Torstein Petersen um fund við Elkær-Hansen. Hann skrivar, at Torstein fyrst var uppøstur. Hann boðaði frá, at hann og konan ongantíð aftur vildu hava danskar gestir í heimi sínum, og at hann allar dagar hevði verið forfylgdur av dønnum. Her kemur Elkær-Hansen við einum sparki til Torsteins um tíðina á Sorø Akademi, men einki ítøkiligt verður sagt. Síðani fall hann saman og bleiv ónskriligur. Hann segði m.a. at hann hevði loyst upp koturnar hjá Hilbert amtmanni undir kríg-

num og lisið øll fjarrit hansara, og Hilbert hevði baktalað hann fyrri Rewentlow, greiva, í London.

Státsrættarlig viðurskipti. Tíverri sigur Elkær-Hansen litið um formligu viðurskiptini millum stáin og heimastýrið, tí hann veit uttan iva nógv, sum vanligi veljarin í heimastýrinum ikki veit.

Men á Føroyaferðini í 1948, sum áður er umrødd, vóru samráðingar við heimastýrispolitikkarrannar um, hvussu heimastýrisráðsmanin skuldi umsita - serstakliga sermálini. Hans Hedtoft, forsætismálaráðharri, gjørdi greitt, at hann ikki ætlaði "pá tíðir vis at blanda sig i administrationen af de opgaver, hjemmestyrket havde ønsket at overtage". Henda orðing sigur, at forsætismálaráðharrin (t.e. stjórnin) kundi leggja seg út í umsitingina av sermálum, tá ið hann helt tað verða neyðugt.

Um munin millum amtmans- og ríkisumboðsmansembættini sigur hann, at ríkisumboðsmaðurin "indtræder...med de ændringer, der følger af loven (t.e. heimastýrislógini), i amtmændens funktioner." Henda einfalda men avgerandi orðing, sum vísir okkum heimastýrislógina sum eina røð av broytingum, sum tó ikki kunnu vika meginreglurnar í donsku státskipanini, tyktist verða misskilt av mongum. Elkær-Hansen sigur frá, at ríkisumboðsmaðurin í Føroyum fyrstu mongu árin var útiðstýrur frá fundinum í amtmannakollegiinum,

sum hittist tveir ferðir um árið í Keypmannahavn. Men í 1962 fingur tveir amtmenn, sum báðir høvdu verið ríkisumboðsmenn (Vagn-Hansen og hann sjálfur), sannført hinar amtmenninar um, at ríkisumboðsmaðurin í Føroyum átti at vera við á hesum finu fundum.

Elkær-Hansen gjørdist amtmáður á Borgundarhólmi, tá ið hann fór úr Føroyum. Í 1970 fór fram stórbroyting í kommunala bygnaðinum í Danmørkini, ein broyting, sum á summum økjum líktist rættiliga nógv broytingini í Føroyum í 1948 frá amti til heimastýri. Í hesum sambandi skrivar Elkær-Hansen nógv um "tilsynsmyndugleika" státsins, sum eftir hansara tykki og annara hevur sera stóran týdning. Tí tað er ikki vanligt, at státurin setir á stovn myndugleikar á lægri stigi at umsita stóran part av almennu útreiðslunum - uttan at tryggja sær rætt til at hava eftirlit við hesum stovnum.

Tað er spell, at Elkær-Hansen ikki tekur upp hetta evni í eina viðgerð av sambandinum millum stáin og heimastýri; men helst er tað tí, at hann heldur viðurskiptini verða formliga greið á hesum øki, og at tað er eldfimt evni, hvussu fyrrverandi arbeiðsgevi hansara, forsætismálaráðið, hevur umsitíð henda eftirlitismyndugleika.

Endurminningar Elkær-Hansens Hví skriva fólk endurminningar? Er tað fyrri at heiðra seg sjálfvan, at rættvisgera

seg sjálfvan ella at geva eina søguvisindaliga frágreiðing um viðurskipti, ein er kønur í? Eitt sindur av hvørjum man helst vera at finna í flestum endurminningum.

Men tað er greitt, at dansktmæltir politikkarar og embætismenn skriva oftari endurminningar enn føroysktmæltir. Hví so er, er ilt at vita. Tað kann vera, at danir eru føddir við penni í hond og hava langa skrivliga siðvenju - vit ikki. Men í hesum liggur tann vandi, at tá ið tíðin er farin, og menn liggja við mold á mýla, nú eru bert donsku áskoðanirnar varðveittar um, hvat ið fór fram.

Føroyingar hava lyndi til at siggja føroyska samfelagið sum sít eigna verk, og at teir sjálfvir hava alla ábyrgd. Men tað er ein donsk siða í nærum øllum viðurskiptum í Føroyum, og endurminningar Elkær-Hansens geva eina lítla fatan av livinum á teimum tignarligu ráðharrastovnum í Keypmannahavn, har týðningarmiklar avgerðir verða tiknar fyrri føroyska samfelagið. Og vit læra okkurt lítið um teir gløggu donsku embætismenninar og politikkararnar, sum sínar longu arbeiðsdagar umsita Føroyar sum eitt av mongum málsoðum.

Tað eydnast ikki Elkær-Hansen at fjala útyvir lyndisdrøg, sum vit kunnu vænta at finna hjá einum etnosentreraðum donskum embætismanni.

Eitt dømi av mongum er, hvussu hann nýtir gáaeygu um heiti, sum ikki eru hóskaandi at nýta um eitt heima-

stýri hjá Danmørkini - hann skrivar "regering" um Føroya Landsstýri, "nationalregnskab" um tjóðarroknskap Føroya. Verði so tað; men tá ið hann gekk til frálæru í "færøsk", tá ber illa til at skáka sær undan longur.

Annað dømi er, tá hann skrivar um sít innarliga vinarlag við William Heinesen. Hann elgir í seg úr olympiska sjónarhorni hansara - uttan at vita, at eitt sjónarhorn er ikki til at drekka úr.

Triðja dømið er, tá hann niðurger eitt konufólk við at bróta tagnarskyldu sína í einum forsorgarmáli hjá viðkomandi, afturfyrri at hon tók lut í læknastriðnum.

Heitið á bókini gevur ikki nógvur ábendingar um, at úti við 100 síður ella ein lítill triðingur snýr seg um føroysk viðurskipti. Hetta er nógv, tá ið hugsað verður um ta longu starvstíðina hjá Elkær-Hansen í høgum stovrum, so kanska hann heldur seg hava orsök til at siga sína søgu um, hvat honum var fyrri í Føroyum.

Í byrjanini av bókini nevni Elkær-Hansen ein lögfrøðiligan lærusetting, sum hann var lærður at minnast á lærða háskúlanum í Keypmannahavn. Hann kann vera hóskaandi sum útgangsorð til hetta ummæli: "Tað snýr seg ikki um at hava rætt - men at fáa rætt!"